Transfeminiinit

Eduskunnan lakivaliokunnalle,

Tampereella, 29.02.2024

Transfeminiinit ry - Transfeminina rf kiittää mahdollisuudesta saada lausua Rikkomaton -kansalaisaloitteesta (KAA 6/2023 vp) “Rikkomaton - kielletään eheytyshoidot”.

Transfeminiinit ry katsoo, että eheytystoimet tulisi kieltää joko erillislailla tai muuttamalla rikoslakia. Tässä lausunnossa käymme lävitse niin näkemyksemme lainsäädännön kannalta kuin perusteet sille, miksi näkemyksemme mukaan kansalaisaloitteen mukainen lainsäädäntö on tarpeellista ja välttämätöntä säätää, jotta voidaan jatkossa ehkäistä ihmisiä psyykkisesti tai fyysisesti vahingoittavilta eheyttämisyrityksiltä.

”Eheytystoiminnalla” käsitteenä Transfeminiinit ry tarkoittaa sellaisia toimia, joilla pyritään vaikuttamaan yksilöön siten, että yksilön seksuaalinen suuntautuminen muuttuisi heteroksi tai sukupuoli-identiteetti syntymän yhteydessä määriteltyyn identiteettiin. Eheytystoiminnan on kansainvälisesti sekä kotimaisten lääketieteen ammattilaisen toimesta todettu olevan vahingollista sen kohteeksi joutuvalle, riippumatta eheyttämisen kohteen suostumuksesta. [1] Nykytiede onkin osoittanut, että ihmisen seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti eivät ole vapaaehtoisen valinnan tai ideologian tuottamaa, vaan kuuluvat normaaliin ihmisen kasvun kehitykseen eivätkä ole ulkopuolisten toimien perusteella todellisuudessa muutettavissa.[2]

Suomessa tällaisia toimia voivat olla paitsi uhrin puolesta rukoilu, itsetyydytyskielto, yksilön identiteetin mitätöiminen ja sateenkaarevuuden ohimenevyyden toteamiseen pyrkivät ilmaisut, myös selvästi räikeämmät yritykset. Tällaisia räikeitä toimia ovat esimerkiksi leirit, joilla yritetään “eheyttää” voimakkaan psyykkisen painostuksen alla aina sähköshokkihoitoon saakka. Nämä kaikki ovat omiaan heikentämään eheyttämispyrkimysten kohteena olevan luottamusta itseensä ja johtavat masennukseen, itsetuhoisiin ajatuksiin sekä näiden seurauksena altistavat myös fyysiselle oireilulle tai sairauksille.

Suomessa eheytystoimintaa harjoittavat esimerkiksi uskonnolliset yhteisöt, joiden eheytysliikkeen ideologia tunnetaan Suomessa ehkä parhaiten. Tämän ideologian taustalla on cis-heteronormatiivinen ihmisihanne, joka perustuu biologian ja lääketieteen jo vuosikymmeniä sitten hylkäämiin, vääriksi osoitettuihin näkemyksiin ihmisen seksuaalisuuden ja sukupuolen määritelmistä. Myös julkisessa terveydenhoidossa esiintyy tällaisia pyrkimyksiä näissä toimivien ammatinharjoittajien tiedon puutteen tai omien henkilökohtaisten näkemysten takia. Terveydenhuollon ammattilaisille vuonna 2016 tehdyn kyselyn vastauksien voidaankin tulkita kertovan ammattilaisten puutteellisesta ymmärryksestä ”eheyttämiseen” pyrkivän toiminnan haitallisuudesta.[3]

Huomautamme, että yksilön eheytykseen pyrkivä toiminta ei sanasta “eheytys” huolimatta ole missään mielessä eheyttävää, eikä tällaisilla toimilla ole tieteellistä validiteettia. Huomautamme myös, että yksilön oma suostumus tällaisille toimille ei voi vapauttaa toimien harjoittajaa vastuusta siitä mitä yksilölle näiden

toimien vaikutuksesta tapahtuu, koska suostumus on usein vakavan sosiaalisen painostuksen tai eheytyspyrkimyksien väitettyjen tulosten perusteella annettu suostumus.

YK:n kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltoa valvovat toimijat ovat katsoneet, että eheytystoiminta voi olla verrattavissa kidutukseen, epäinhimilliseen ja alentavaan kohteluun silloin kuin suostumusta ei toiminnalle ole annettu. YK:n kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kieltävä sopimus sitoo jäsenmaita, myös Suomea. YK:n seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteettikysymysten itsenäinen raportoija (SOGIE) on todennut, että eheytystoiminta on vastoin valtion velvollisuutta suojella lapsia väkivallalta, haitallisilta käytännöiltä ja julmalta, epäinhimilliseltä ja alentavalta kohtelulta. Eheyttämiseen pyrkivä toiminta on siten vastoin lapsen identiteetin, fyysisen ja henkisen koskemattomuuden, terveyden ja ilmaisun vapauden kunnioittamista ja vastoin lapsen edun ensisijaisuutta.

Eheytystoiminnan kieltämisestä säädettäessä tulisi SOGIE raportoijan mukaan:

1. Selvästi määritellä kiellettävät käytännöt.
2. Varmistaa, ettei julkisilla varoilla tueta kyseisiä käytänteitä.
3. Kieltää niiden mainostaminen.
4. Kieltää kyseiset käytännöt terveydenhuollossa, uskontojen piirissä, koulutuksen ja kasvatuksen piirissä, paikallisyhteisöissä tai kaupallisissa palveluissa, eli sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa.
5. Luoda rangaistusmenettely kiellon rikkomisesta ja tutkia ilmoitukset kiellon rikkomisesta.
6. Luoda tavat, joilla kohteiksi joutuneet ihmiset voisivat hakea hyvitystä.[4]

Eheytystoimintaa puolustetaan joskus uskonnon ja vakaumuksen vapauden nimissä. YK:n uskonnon ja vakaumuksen vapautta käsittelevä erityisraportoija huomauttaa, että uskonnollisella vakaumuksella ei voida oikeuttaa seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin perustuvaa syrjintää. Sen sijaan hän huomauttaa, että syrjivät käytännöt ovat este sateenkaari-ihmisten uskonnonvapauden toteutumiselle.[5] Myös YK:n SOGIE raportoija toteaa eheytystoiminnan olevan lähtökohtaisesti syrjivää, sillä toiminta kohdistuu tiettyyn ihmisryhmään, ja sen on tarkoitus puuttua yksilön henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja autonomiaan.

Euroopan parlamentti on jo useana vuonna kehottanut jäsenmaitaan ryhtymään toimiin eheytystoiminnan kieltämiseksi.[6] Vuonna 2021 Euroopan Parlamentti lisäksi julisti EU:n turvavyöhykkeeksi sateenkaari-ihmisille (*LGBTIQ Freedom Zone*). Myös Euroopan komissio katsoo, että eheytystoiminnalla voi olla merkittäviä kielteisiä vaikutuksia sekä fyysiselle terveydelle että mielenterveydelle.[7] Vuonna 2023 Euroopan neuvoston Euroopan ihmisoikeusvaltuutettu otti kantaa eheyttämiseen tähtäävien toimien tai pyrkimysten lopettamiseksi. Valtuutettu määrittelee eheyttämistoimet erilaisiksi seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun muuttamiseksi tähtääviksi toimenpiteiksi.

Toteamme lopuksi, että Suomessa homoseksuaalisuus dekriminalisoitiin jo vuonna 1971 ja homoseksuaalisuuden tautiluokitus poistui vuonna 1981. Transvestiittisuuden diagnoosi poistettiin Suomen kansallisesta sairausluokituksesta vuonna 2012 ja yksilön itsemääräämisoikeuteen perustuva lainsäädäntö sukupuoli-identiteetistä astui voimaan 2023. Tämän lisäksi tasa-arvolaki kieltää vuodesta

2015 alkaen syrjinnän sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Seta toteaa lausunnossaan, että näistä kaikista edistyksistä huolimatta vanhentuneet käsitykset sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudesta vaikuttavat edelleen yhteiskunnassamme.[8]

Näkemyksemme mukaan Suomessa on yksiselitteisesti joko erillislailla tai rikoslain muutoksella säädettävä soveltuva lainsäädäntö, jossa kielletään eheytystoimintaan rinnastettava toiminta, pyrkimys tällaiseen toimintaan sekä markkinointi tai muu vastaava viestintä, jolla pyritään antamaan kuva eheyttämistoimintaan rinnastettavan toiminnan tuloksista, joilla ”ihmisen seksuaalista suuntautumista tai identiteettiä voisi toiminnan tuloksena muuttaa”.

Eheytyshoitojen ja niiden yksilölle aiheuttamien seurausten näkökulmasta eheytyshoito voi henkisenä ja hengellisenä väkivaltana täyttää pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, mutta yhteys rikoksen ja seurausten välillä on hankala näyttää toteen. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että asiasta säädetään erillislailla tai muuttamalla rikoslakia siten, että eheytyshoidot selkeästi kielletään.

Transfeminiinit ry katsoo, että:

1. Kiellettävät eheytystoiminnan käytännöt tulee määritellä mahdollisimman selkeästi ja tarkkarajaisesti ja kiellon piiriin tulee kuulua kaikki eheytyshoitojen ja eheytystoiminnan muodot: myös sellaiset, joita tarjotaan terveydenhuollon piirissä.
2. Eheytystoiminnan mainonta ja markkinointi tulee kieltää.
3. Eheytyshoidoista mahdollisesti saatu taloudellinen hyöty, kuten mahdolliset terapiamaksut, tulee säätää menetettäväksi valtiolle.
4. Erityisesti lapsia ja nuoria sekä muita erityisen haavoittuvassa asemassa olevia tulee suojella eheytyshoidoilta ja eheytyshoitojen kohdistaminen alaikäisiin tulee säätää erityisen moitittavaksi.
5. Eheytyshoitojen kohdistaminen alaikäisiin tai erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin tulee olla peruste koventaa rangaistusta.
6. Loukatun suostumus eheytyshoitoon ei voi olla peruste vastuun välttämiseen, vaan eheytystoiminnan tulee olla kiellettyä riippumatta henkilön antamasta suostumuksesta toimintaan.

Lisätietoja:

**Emilia Blåsten**
Puheenjohtaja
emilia@transfeminiinit.fi

**Tanja von Knorring**
Toiminnanjohtaja
tanja@transfeminiinit.fi

Transfeminiinit ry

## Viitteet:


[1] Suomen Psykiatriliitto on todennut: “Tieteellinen tutkimustieto on osoittanut, etteivät seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti ole “terapeuttisella interventioilla” muokattavissa. Sen sijaan on lisääntyvää tutkimusnäyttöä siitä, että eheytysterapioille altistuminen on ihmisen mielenterveydelle haitallista ja kärsimystä aiheuttavaa. Kansainvälinen lääketieteellinen yhteisö yhtyy laajasti tähän näkemykseen”.

Suomen Psykiatriyhdistyksen kannanotto eheytysterapioihin. 11.3.2021. https://www.psy.fi/blogit_ja_kannanotot/suomen_psykiatriyhdistyksen_kannanotto_eheytysterapioihin.1313.blog.

[2] Endocrine Society; lausunto sukupuolen moninaisuudesta ja transhenkilöiden terveydenhoidon tarpeesta; 16.12.2020 https://www.endocrine.org/advocacy/position-statements/transgender-health

[3] Kyselytutkimukseen (518 vastaajaa) vastanneista peräti 76 % ilmaisi olevansa valmiita kunnioittamaan asiakkaan toivetta seksuaalisen suuntautumisen muuttamisesta ja auttamaan asiakasta muutoksen puolesta. Toisaalta vain hyvin pieni prosentti vastaajista katsoi, että heteroseksuaalisuudesta poikkeava seksuaalisuus tai seksuaalinen suuntautuminen on häiriö, joka voidaan parantaa.

Partanen, Elina, Tutkimus sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten näkemyksistä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien asiakkaiden kohtaamisesta työssään. Opinnäytetyö sairaanhoitajatutkintoon (AMK). DIAK 2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/156957/Partanen_Elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Tutkimuksessa on hyödynnetty Sinuiksi-palvelun keräämää kyselyaineistoa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kohtaamisesta sateenkaariasiakkaiden kanssa ja sateenkaaritiedon saamisesta.

[4] Practices of so-called “conversion therapy”. Report of the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity. YK 2020. (A/HRC/44/53), https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g20/108/68/pdf/g2010868.pdf?token=jdGIOqxS7eqev5yHMu&fe=true

[5] Gender-based violence and discrimination in the name of religion or belief. Report of the Special Rapporteur on freedom of religion or belief. YK 2020. (A/HRC/43/48), https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/ahrc4348-report-freedom-religion-or-belief-and-gender-equality.

[6] European Parliament resolution of 1 March 2018 on the situation of fundamental rights in the EU in 2016. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0056_EN.html.

[7] LGBTIQ Equality Strategy 2020-2025, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0698.

[8] Setan lausunto lakivaliokunnalle Rikkomaton – kielletään eheytyshoidot kansalaisaloitteesta. Seta 2024. https://seta.fi/2024/02/12/setan-lausunto-lakivaliokunnalle-rikkomaton-kielletaan-eheytyshoidot-kansalaisaloitteesta/